

УДК 81'255.4 (045)

ББК 81.432.1–7

ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ МОВНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ЕТНОКУЛЬТУРНО МАРКОВАНОГО КОНЦЕПТУ АМЕРИКАНСЬКОГО ПІВДНЯ РАБСТВО

ГОЛУБЕНКО Н. І.

Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена розгляду основних перекладацьких труднощів і стратегій відтворення англійських репрезентацій концепту американського Півдня РАБСТВО в українському художньому перекладі. Наголошено, що етноспецифічні фрагменти концептуальної картини світу, яка відображає ментальні і культурні особливості соціуму, завдяки перекладам стають зрозумілими для інокультурних читачів. Доведено, що у процесі перекладу не тільки дві мови, а й культури взаємодіють, відображаючи як універсальні, так і етноспецифічні особливості соціуму. Зроблено спробу простежити, як етнокультура, що є формою адаптації до географічних, антропологічних характеристик та культурних традицій, впливає на мовні та концептуальні картини світу.

Ключові слова: концепт, концептосфера, перекладацька стратегія, перекладацькі труднощі, художній переклад.

The paper deals with the main translation difficulties and strategies in reproducing the English-language representatives of the American South concept SLAVERY in Ukrainian literary translation. Ethnospecific fragments of conceptual picture of the world that reflect mental and cultural specificity of a nation through translations become available for readers of other languages and cultures. In the process of translation the two languages, as well as the two cultures, which have both universal and ethno-specific character, are in close interaction. Particular conditions of existence of a certain ethnos (geographical and anthropological features, cultural traditions) form some specific conceptions that determine the basis of the national conceptual picture of the world and the national lingual picture of the world.

Key words: concept, conceptual sphere, translation strategy, translation difficulties, literary translation.

Сучасний етап розвитку перекладознавства характеризується тенденцією до вивчення ключових понять лінгвістичної науки, серед яких виокремлюються поняття “концептуальна картина світу” (О. Кубрякова [5], О. Селіванова [8]) і “мовна картина світу” (Ю. Караулов [4], О. Кубрякова [5], О. Селіванова [8]), концепт (М. Алефіренко [1], Н. Арутюнова [2], В. Карасик [3], В. Маслова [7], Ю. Степанов [9]) і концептосфера (Д. Лихачов [6], О. Селіванова [8]), які передають одну з найістотніших особливостей буття людини, що дозволяє зосередити увагу перекладознавців на вивченні глибинних процесів взаємодії мови, мислення та дійсності, ролі мови у формуванні внутрішнього світу людини. Це орієнтує сучасного перекладача на досягнення адекватності відтворення неповторної картини світу певної лінгвокультури.

Актуальність статті зумовлена загальним спрямуванням сучасних перекладознавчих студій на широке залучення здобутків лінгвокультурології, когнітивістики та антропоцентричної парадигми в дослідженні мови, а також адекватне відтворення мовних репрезентацій концептів художнього твору, зокрема концептів американського Півдня – південних штатів США, які здавна виокремилися у виразний історичний і культурний осередок.

Мета роботи полягає у виявленні труднощів та оптимальних стратегій відтворення англійських репрезентацій етнокультурно маркованого концепту американського Півдня РАБСТВО в художньому перекладі.

Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено виконання таких завдань:

- виділити ядерні та периферійні засоби вербалізації концепту у зіставлених лінгвокультурах;
- з'ясувати основні концептуальні ознаки концептів;
- визначити стратегії та способи відтворення мовних репрезентацій концепту РАБСТВО в перекладі;
- дослідити перекладацькі труднощі відтворення мовних репрезентацій концепту РАБСТВО.

Традиція на Півдні США ґрунтується на патріархальних відносинах, ієрархічних і рабовласницьких, де простежувалася як трагічність рабського життя, так і відсутність гомогенності серед білого населення. Перемога Півночі в громадянській війні принесла не тільки деклароване визволення негрів з рабства, вона означала також перемогу капіталізму над старим патріархальним устроєм маленьких південних містечок. Очевидно, питання рабства є важливим для жителів Півдня США, тому доцільно розглянути ядерні та периферійні мовні репрезентації концепту для адекватного розуміння та правильної інтерпретації концепту загалом.

Ядро етнокультурно маркованого концепту американського Півдня РАБСТВО в лексико-семантичному контексті відбиває етнокультурно-специфічні інформативні елементи, що спричинює труднощі відтворення в перекладі, оскільки важливо передати не тільки форму, а й зміст, задум автора та думки й переживання персонажів, які віддзеркалюють підневільне життя на Півдні США. Ядро концепту представлене лексемами *white people* і *negroes*, відтворення яких у перекладі має відображати той етнокультурний соціум, у межах якого був створений твір.

Ядерні номінації на позначення білошкірих господарів, зокрема *white people*, *white mind*, *white folks*, у вторинному тексті відтворюються словосполученням *білі люди*, тобто шляхом перекладацької конвергенції. Для відтворення лексеми *negroes* застосовано перекладацьку дисперсію – *негри*, *чорношкірі*, *темношкірі*, *раби*, *чорнюки*, *чорномазі*, *слуги*.

Ядерні компоненти концепту актуалізовані у творах художньої літератури такими концептуальними ознаками:

1. Майже цілковите підкорення. Намагаючись максимально показати усі жахи рабства, Г. Бічер-Стоу з перших розділів книги зображує ідеальні взаємовідносини між рабами і гуманними рабовласниками. Господар дому повністю довіряє негру Томові, який чесно управляє плантацією, а пані прихильно ставиться до служанки-квартирерки Елізи. Проте такі відносини все одно віддзеркалюють абсолютну владу білих над чорними, які це розуміють і визнають:

“Well,” said Eliza, mournfully, “I must obey my master and mistress” [17, p. 30]. – А я, – сумно мовила Еліза, – *мушу у всьому коритися своїм господарям* [...] [16, с. 20]. / *Де ж би то, – сумно мовила Еліза. – Я от завше вважала, що мушу слухатись своїх пана й пані* [15, с. 18]. В оригіналі квартирерка Еліза зазначає, що *“I must obey my master and mistress”*. Обидва перекладачі відтворюють це за допомогою синонімічних відповідників *“мушу у всьому коритися своїм господарям”* і *“мушу слухати своїх пана й пані”*.

Важливе значення роману полягає в тому, що письменниці вдалося показати всю жахливість життя негрів на плантації в рабовласника Легрі, відтворити правдиву й реалістичну картину найбільших невольничих ринків країни.

Nevertheless, as this young man was in the eye of the law not a man, but a thing, all these superior qualifications were subject to the control of a vulgar, narrow-minded, tyrannical master [17, p. 23]. – Але за законом цей обдарований мулат був не людиною, а лише річчю, робочою силою, і повністю залежав від свого деспотичного і обмеженого господаря [16, с. 15]. / Та оскільки перед лицем закону цей молодик вважався не за людину, а лиш за річ, то всі його неординарні здібності улягали владі грубого, дрібноголового й свавільного господаря [15, с. 13]. У наведеному уривку чітко вказано на залежність рабів від рабовласників, що вербалізується в первинному

тексті виразом “*were subject to the control*”, який обидва перекладачі відтворюють, використовуючи синонімічні відповідники “*повністю залежав*” (Л. Кузнєцова) й “*улягали владі*” (В. Митрофанов). За допомогою характеристики “*робоча сила*” в українському тексті Л. Кузнєцова уточнює роль чорношкірого населення для білих людей, яке було не просто річчю, а тією річчю, яка виконувала всю важку роботу. Таких господарів Г. Бічер-Стоу називає “*a vulgar, narrow-minded, tyrannical master*”. Л. Кузнєцова перекладає це визначення, вилучаючи лексему “*vulgar*”, тобто вульгарний, грубий, непристойний, натомість використовує відповідники “*деспотичний*” і “*обмежений господар*”. В. Митрофанов удається до диференціації значення, відтворюючи лексему “*narrow-minded*” – “*дрібноголовий*” та подаючи відповідники “*грубий*” і “*свавільний*”.

2. Г. Бічер-Стоу зображує реальний стан рабовласницьких порядків, утвердження духовно-психологічних комплексів, що супроводжуються **позбавленням прав** чорношкірих: *Don't you know a slave can't be married? There is no law in this country for that* [17, p. 32]. – *Хіба тобі не відомо, що раб не має права одружуватися, та й взагалі не має жодних прав? Закони нашої країни не захищають рабів* [16, с. 22]. / *Хіба ти не знаєш, що раб не правий одружуватись? Немає на це закону* [15, с. 20]. Безправ'я чорношкірих зафіксовано у вислові про заборону одружуватися “*a slave can't be married*”, що В. Митрофанов відтворює дослівно “*раб не правий одружуватися*”, а Л. Кузнєцова – застосовуючи смисловий розвиток “*раб не має права одружуватися, та й взагалі не має жодних прав*”.

Концептуальна ознака “**позбавлення прав**” актуалізується в розповіді про заборону неграм робити винаходи та займатися інтелектуальною діяльністю, що яскраво зображено на прикладі кмітливого мулата Джорджа і його господаря Гарріса:

What business had his slave to be marching round the country, inventing machines, and holding up his head among gentlemen? [...] 'see if he'd step about so smart' [17, p. 23]. – **“Як сміє якийсь раб щось винаходити та розмовляти із панами, мов з рівнею?! [...] Тоді й побачимо, який він герой!”** [16, с. 15]. / **Далебі, з якої б ото речі його раб мав роз'їжджати по країні, винаходити машини й не схилити голови перед панами? [...] а відтак, мовляв, “побачимо, де подінеться його гонор”** [15, с. 13]. Містер Гарріс, виражаючи незадоволення щодо винаходів свого раба, уживає вираз “*what business*”, що в обох вторинних текстах перекладено контекстуальними відповідниками “*як сміє*” (Л. Кузнєцова) і “*з якої б ото речі*” (В. Митрофанов). Як деспотичний власник, Гарріс відправляє раба на плантації і зазначає, що “*see if he'd step about so smart*”. Л. Кузнєцова застосовує контекстуальний відповідник “*побачимо, який він герой*”, що адекватно передає значення оригіналу, оскільки “*герой*” і позначає “*людину, видатну своїми здібностями і діяльністю*” [11, с. 523], тобто “*smart person*”. В. Митрофанов також удається до контекстуального відповідника, але іншого – “*побачимо, де подінеться його гонор*”, у якому актуалізується інше значення: переважає не кмітливості раба, а його почуття особистої гідності.

3. Ознака **жорстоке ставлення** заможних господарів до своїх рабів актуалізується в таких фрагментах: *to upbraid him for his brutality* [17, p. 582]. – **стерти з лиця землі** [16, с. 383]. / **вичитати йому за жорстокість** [15, с. 376]. Ідеться про те, що чорношкіра Люсі, почувши про покарання Тома, готова “*to upbraid him [Legree] for his brutality*”, тобто вилаяти господаря за таку грубість, що В. Митрофанов відтворює за допомогою відповідників “*вичитати йому за жорстокість*”, тоді як у перекладі Л. Кузнєцової реальну картину викривлено, оскільки відтворено образно “*стерти з лиця землі*” і з іншим значенням – “*позбавити життя*” [12].

У творах відображено, що негри не вважають себе нижчою расою і виступають проти принизливого ставлення до них білої еліти й жорстокого поводження:

“You oughter wish that ar to any human crittur.”

“We would n't to anybody but the soul-drivers,” said Andy; “nobody can help wishing it to them, they's so awful wicked” [17, p. 89]. – **Вічні муки – це жахливо, не можна такого бажати навіть ворогам.**

– А цим **мучителям** можна! – уперто гнув свою лінію Енді. – Ім, **кровопивцям**, цього усі зичать [16, с. 60]. / **Не можна зичити вічної муки ні одній живій істоті**.

– А ми й не зичимо нікому, окрім **торговців людьми**, – озвався Енді. – Таж їм усі цього зичать, отим **проклятуцим лиходіям** [15, с. 57]. Тітка Хлоя, служанка місис Шелбі, виразно висловлює свої погляди, використовуючи вираз “*you oughter wish that ar to any human crittur*” – (букв.: *тобі не слід таке бажати жодному людському створінню*) – “*не можна такого бажати навіть ворогам*”. Переклад наближений до українського читача, оскільки у ВТ йдеться про те, чого не побажаєш нікому, а в ПТ – не побажаєш навіть ворогові (український вислів): В. Митрофанов відтворює як “*не можна зичити <...> ні одній живій істоті*”. Син тітки Хлої Енді називає білих господарів “*the soul-drivers*” і “*awful wicked*”. Відтворюючи словосполучення “*the soul-drivers*”, що означає “*доглядач за рабами, а саме неграми; погонич*” [11], оскільки “*soul*” – “*дух негритянського народу; самосвідомість (американських) негрів; чорний, негритянський*” [11], обидва перекладачі використовують контекстуальні відповідники – “*мучителі*” і “*торговці людьми*”. Вираз “*awful wicked*” Л. Кузнєцова відтворює зневажливим словом “*кровопивці*” зі значенням “*гнобителі, тирані*”, а В. Митрофанов – розмовним і лайливим “*проклятуці лиходії*”.

4. Концептуальна ознака **приниження** актуалізована презирливим і образливим ставленням білошкірого населення до чорношкірого, адже білі господарі вважають себе розумнішими й кмітливішими за негрів: [...] *Quashy is ignorant and weak, and I am intelligent and strong, – because I know how, and can do it, – therefore, I may steal all he has*, [17, р. 353]. – [...] *негр Кваші – істота темна, неосвічена, відповідно безпорадна, а я вчений, влада у моїх руках, тож мені нічого не заважає обірати його як липку* [16, с. 229–230]. / *Мій чорний брат темний і слабкий, а я розумний і сильний – отож мені вільно привласнювати все, що він має* [15, с. 214]. Плантатор Легрі називає свого негра Кваші як “*ignorant*”, що в текстах перекладу відтворено метафорично – “*темний*”, а Л. Кузнєцова вдається також до смислового розвитку, додаючи лексему “*неосвічений*”, що актуалізує відсутність освіти і нетямущість негрів, тобто відсутність у них базових знань. В українському перекладі з більшою експресивністю зображується ставлення господаря до рабів. Якщо в первинному тексті плантатор зазначає, що “*I may steal all he has*” – “*я можу вкрасти у нього все, чим він володіє*”, то у вторинному накладається образна конотація – “*мені нічого не заважає обірати його як липку*”. Натомість переклад В. Митрофанова близький до буквального – “*мені вільно привласнювати все, що він має*”.

Периферія концепту РАБСТВО представлена елементами асоціативного поля, до якого входять метафори, порівняння і фразеологічні одиниці. У такому ракурсі доцільно розглянути основні ознаки концепту, що актуалізуються периферійними елементами стосовно взаємин між білими і чорними, що імпліковано відображені в художніх творах, а також їхнє адекватне відтворення українською мовою. Відомо, що навіть після закінчення громадянської війни рабство на Півдні США не було скасовано, і ця територія стала “*great market for bodies and souls*” [17, р. 116] – “*ринок людських тіл і душ*” [16, с. 76] – метафоричний вираз відтворено дослівно з додаванням уточнення – “*людський*”.

За допомогою **метафори** в оригінальних текстах актуалізується ознака **жорстокість**.

Чорношкірі вважали, що на Півдні продовжує існувати [...] *dread, unhallowed necromancy of evil, that turns things sweetest and holiest to phantoms of horror and affright* [17, р. 584]. – *Якась зла чи просто несправедлива сила очорняє все найкраще, перетворюючи його на докори сумління і ще гірше озлоблюючи поганих людей* [16, с. 385]. / *Така вже темна сила зла, що воно, мов лихим чаром, обертає все найкраще та найсвятіше для людини на жаскі, моторошні привиддя* [15, с. 354]. Розгляданий метафоричний вислів відтворено українською мовою з нейтралізацією значення, оскільки “*necromancy of evil*” означає 1) *magic, especially evil magic*; 2) *the practice of claiming to talk with the dead* [13, р. 1098], а в мові перекладу – “*несправедлива сила*”. Перекладач не відтворює повністю емоцій і страждань негрів.

Тітонька Хлоя в романі Г. Бічер-Стоу “Хатина дядька Тома”, говорячи про знущення білих людей, які безжалюдно продають немовлят, забираючи їх від матерів, зазначає: “*Don't nature herself kinder cry out on 'em?*” said Aunt Chloe [17, p. 89]. – **Сама мати-природа стане проти них**, – сказала тітонька Хлоя [16, с. 60]. / **Чи не волає проти них сама природа!** – вигукнула тітонька Хлоя [15, с. 52]. Л. Кузнєцова відтворює метафоричний вираз “*Don't nature herself kinder cry out on 'em?*” за допомогою часткового українського еквівалента з незначною зміною в образі – “*сама мати-природа стане проти них*” – додаючи лексему “*мати-природа*”, типову та зрозумілу українцеві. В. Митрофанов удається до буквального перекладу – “*волає проти них сама природа*”.

Метафора ґрунтується на внутрішніх, а не на зовнішніх виявах життя, що й підтверджується думками одного з головних персонажів роману “Хатина дядька Тома” – негра Тома: [...] *this kind o' trade is hardening to the feelings; but I never found it so* [17, p. 13]. – [...] **що на нашій роботі черствієш душею. Але це не про мене** [16, с. 8]. / [...] **нібито така комерція робить людину бездушною, а я не згоден** [15, с. 6]. Метафоричний вираз “*this kind o' trade is hardening to the feelings*” містить дві метафори, перша з яких у перекладі Л. Кузнєцової відтворена з нівелюванням образності, проте зі збереженням смислу – “*trade is hardening*” (робота робить нас черствими) – “*на роботі черствієш*”. Наступну метафору “*harden to the feelings*” перекладач доречно відтворює фразеологічним аналогом – “*черствієти душею*”. В. Митрофанов удається до деметафоризації зі збереженням вихідного смислу – “*така комерція робить людину бездушною*”.

Негри розуміють, у чому корінь зла. Це блискуче передано метафорою, яка викликає яскраво-моторошні асоціації та формує концепт РАБСТВО: [...] *but now you've got his ill will upon you, to follow you day in, day out, hanging like a dog on your throat, – sucking your blood, bleeding away your life, drop by drop* [17, p. 598]. – **Тепер же тобі не позаздриш, він мстивий. Буде щодня заганяти тебе під землю, повільно питиме твою кров** [16, с. 395]. / **Але тепер він на тебе лютим чортом дихатиме. Він не дасть тобі спокою ні на мить, мов той собака, пильнуватиме, як би вчепитися в горлянку! Всю кров із тебе виточить по краплі!** [15, с. 384]. У цьому фрагменті роману “Хатина дядька Тома” йдеться про розмову темношкірих Тома і Кассі, які були в рабстві в білого нещадного господаря Легрі. За їхню непокору негрів жорстоко карали, що метафорично відбито в тексті – “*you've got his ill will upon you*”, де “*ill will*” означає “*unfriendly or unkind feelings towards someone*” [13, p. 809], а в перекладі Л. Кузнєцової відтворено описово з додаванням деяких ознак – “*не позаздриш, він мстивий*” – та з утратою образності. Натомість В. Митрофанов відтворює українським фразеологізмом “*лютим чортом дихати*”.

Відтворюючи **порівняння** “*hanging like a dog on your throat*”, Л. Кузнєцова застосовує український фразеологізм “*заганяти під землю*”, тобто замучити, довести до загибелі. У тексті перекладу зберігається смислове навантаження оригіналу. В. Митрофанов буквально відтворює порівняння – “*не дасть тобі спокою ні на мить, мов той собака*”. Далі, щоб уникнути повтору у вторинному тексті, скорочується словосполучення “*bleeding away your life*”, оскільки йдеться про те, що господар буде “*suck your blood*”, еквівалентом чого є “*питиме твою кров*” (Л. Кузнєцова). В. Митрофанов застосовує фразеологічний аналог – “*вчепитися в горлянку*”, що означає *вступити з ким-небудь у гостру полеміку, сварку, непримиренний конфлікт, настирливо домагаючись чогось* [12].

Ознака **приниження** репрезентована метафорами і порівняннями, які передають негативну, образливу поведінку білошкірого населення стосовно темношкірого. Усе це спричинено тим, що білі вважали себе розумнішими і в усьому кращими за чорних: *This is simply saying that the negro mind has been more crushed and debased than the white* [17, p. 544]. – **Та це лише тому, що негри нетямущі, затуркані люди** [16, с. 355]. / [...] **і, відбувши ту науку, вони стали мало чим різнитися від лютих собак** [15, с. 340]. Жорстокий гнобитель Легрі в романі “Хатина

дядька Тома” метафорично говорить про нерозумність негрів. У перекладі Л. Кузнецової це відтворено нейтрально з утратою образності – “*нетямущі, затуркані люди*”, тобто відбувається демегафоризація. В. Митрофанов удається до тропеїчного зсуву, замінюючи метафору фразеологізмом – “*мало чим різнитися від собак*”.

Приниження засвідчує й інший приклад: білі *considered the negro, through all possible gradations of color, as an intermediated link between man and animals* [...] [17, p. 544]. – Але негри усіх відтінків – від квартеронів до найчорніших – він вважав *перехідною ланкою від тварин до людей* <...> [16, с. 232] – у тексті перекладу відтворено дослівно. Крім цього, господарі ставилися до них, як до собак: *They treat them worse than dogs* [17, p. 171]. – *Поводиться гірше, ніж з собакою* [16, с. 107] – буквальний переклад.

Крім жорстокого поводження білої еліти з темношкірим населенням, Г. Бічер-Стоу разом з В. Фолкнером, для якого патріархальний Південь був єдиним ідеалом суспільства, де кожна людина не була відокремлена від соціуму, а натомість була пов’язана з ним нехай навіть злочинним, але кривим зв’язком, де був гріх рабовласництва, намагаються показати у своїх творах зміну відносин, адже білі починають *відчувати провини* перед чорними:

At last, one day, John’s great heart had swelled altogether too big to wear his bonds any longer [...] [17, p. 148]. – *І одного дня чоловік вирішив скинути з душі цей камінь* [...] [16, с. 96]. / *Нарешті його велике серце переповнилось і не витримало* [15, с. 82]. Г. Бічер-Стоу метафорично передає стан одного з білих Джона – “*great heart had swelled altogether too big to wear his bonds any longer*”. Перекладач деформує цей вираз, відтворюючи його українським фразеологізмом – “*скинути з душі цей камінь*”. Переклад В. Митрофанова близький до оригінального – “*велике серце переповнилось і не витримало*”.

Сен-Клер твердо вірить у зникнення рабства і зазначає: [...] *for, just begin and thoroughly educate one generation, and the whole thing would be blown sky high* [17, p. 368]. – *Досить буде навчити грамоті одне покоління негрів – і рабовласницька система лусне, як мильна бульбашка* [16, с. 239]. Щоб наблизити вихідний текст до цільової інокультурної аудиторії, перекладач використовує прийом смислового розвитку у відтворенні словосполучення “*the whole thing*” – “*рабовласницька система*”, яка “*would be blown sky high*”. Цей фразеологізм зі значенням “*to destroy something completely*” [14], який за англо-українським фразеологічним словником означає “*рознести, розкритикувати, не залишити каменя на камені (від чогось)*” [10, с. 147], Л. Кузнецова передає українським аналогом – “*лусне, як мильна бульбашка*”.

Негр Джордж у романі “Хатина дядька Тома” розуміє і відверто говорить за допомогою метафори, що [...] *for slavery always ends in misery* [17, p. 185]. – *Рабство нічого, крім гірких сліз, нам не принесе* [16, с. 121]. / [...] *бо рабство завжди несе біду* [15, с. 108]. В українському тексті Л. Кузнецова послуговується тактикою смислового розвитку: “*misery*” – “*гіркі сльози*”.

Проаналізований матеріал дає підстави зробити висновки про те, що ядерними одиницями концепту РАБСТВО є лексеми *white folks* і *niggers*, які відтворено за допомогою відповідників. Труднощі у виборі засобів образності на позначення стосунків між білим і чорним населенням на Півдні США виникають у разі асоціативного незбігу між елементами метафори в МО та в МП. Загалом перекладачам удається, з незначними втратами, передати для українського читача мовні периферійні репрезентації концепту РАБСТВО та створити загальну картину взаємовідносин між білими та чорними, які ґрунтуються на підневільлі та зневазі. Мовні периферійні репрезентації концепту перекладено дослівно з застосуванням тактик вилучення і додавання, смислового розвитку, тропеїчного зсуву та демегафоризації. Спостерігаються також випадки надмірного перекладу – деформації. Усі зазначені способи дали змогу перекладачам максимально повно відтворити ядерні компоненти аналізованого концепту для правильної інтерпретації інокультурним читачем, однак незначні втрати в перекладі були. Перспективним видається ретельне дослідження кожної ядерної номінації концепту РАБСТВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Синергетика культурного концепта и знака в системе языка и тексте / Н. Ф. Алефиренко // Культурные концепты в языке и тексте. – Белгород, 2005. – С. 11–12.
2. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Нина Давидовна Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Иллич Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
4. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Наука, 1976. – 355 с.
5. Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке : язык и порождение речи / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Наука, 1991. – 239 с.
6. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология / [под. ред. В. П. Нерознака]. – М. : Академия, 1997. – С. 280–287.
7. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пос. [для студ. высш. учеб. заведений] / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
8. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / Олена Олександрівна Селіванова. – К. : Фітосоціоцентр, 1999. – 148 с.
9. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Юрий Сергеевич Степанов. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1997. – 824 с.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

10. Англо-український фразеологічний словник / [уклад. К. Т. Баранцев]. – [3-є вид., стер.]. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2006. – 1056 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : Перун, 2005. – 1719 с.
12. Словопедія. Фразеологічний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovopedia.org.ua/49/53410/361916.html>.
13. Dictionary of Contemporary English / [dir. D. Summers]. – L.– N. Y. : Longman, 2005. – 1949 p.
14. The American Heritage Dictionary of Idioms [Electronic Resource] / [ed. Ch. Ammer]. – [2nd ed]. – Mode of Access : http://www.books.google.ru/books?id=I_LxuR1jMVgC&pg.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Бічер-Стоу Г. Хатина дядька Тома / Гаррієт Бічер-Стоу; [пер. з англ. В. Митрофанова]. – К. : Веселка, 2006. – 367 с.
16. Бічер-Стоу Г. Хатина дядька Тома / Гаррієт Бічер-Стоу; [пер. з англ. Л. Кузнецової; іл. О. Полоскіної]. – К. : Країна Мрій, 2012. – 464 с.
17. Beecher Stow H. Uncle Tom's Cabin / H. Beecher Stow. – Saint Petersburg : KARO, 2006. – 768 p.

Дата надходження до редакції 01.12.2015